

Hoekje van de Tema Tieker (13)

Johann Vandenhaute

Of het nu een thema Albert Dürer, glas, bier, vier jaargetijden of kledij is, filatelistisch materiaal is overvloedig beschikbaar. Aan de verzamelaar om de handschoen op te nemen en er een boeiend thema van te maken. Hieronder enkele ideeën waar destijds een plan mee gestart werd. Een plan is een korte inhoud die de hoofdlijnen verteld van verhaal, met enkel de bedoeling de rode draad duidelijk aan te geven. Sommige thema's die hieronder aanbod komen zijn niet nieuw in de thematische wereld en behaalden op internationale tentoonstellingen zelfs al (groot) goud. De versies hieronder waren een heel onschuldige aanzet en zijn pretentieloos op papier gezet.

Albrecht Dürer

Bij vorige gelegenheden hebben we het al meermaals over de moeilijke eerste stappen in de thematische filatelie gehad. Zoals de keuze van het thema en de wijze van het uitwerken. Na studie komt men tot de ontdekking dat praktisch elk thema op méér dan één manier kan uitgewerkt worden. Hier maakt de verzamelaar zich kenbaar; wordt een thema uitgewerkt volgens een gekend stramien of wordt er gewerkt met een eigen kijk op de zaak?

Als voorbeeld koos ik het thema "ALBRECHT DÜRER" en demonstreer ik enkele voorbeelden hoe een thema op verschillende wijzen kan opgezet worden.

Een personage – weze het een kunstenaar, een wetenschapper, een filosoof of een historische persoon – heeft steeds geleefd in bepaalde omstandigheden, in een bepaalde tijd en omgeving, had een levensdoel.

Albrecht Dürer (1471-1528), tijdsgenoot van Karel V, Martin Luther, Erasmus, leefde in de tijd van de Grote Ontdekkingen. Een voor historici boeiende periode en voor thematiekers een bron van ideeën.

Voor de hand liggende titels voor een thema met Dürer als centrale figuur zijn:

1. Albrecht Dürer: zijn werk en zijn tijd
2. Albrecht Dürer: zijn leven, zijn werk.
3. Albrecht Dürer: zijn onsterfelijk werk.

En minder "klassiek" is.

4. Albrecht Dürer: als geloofsverkondiger.

“ Na studie komt men tot de ontdekking dat elk thema op méér dan één manier kan uitgewerkt worden ”

In plan 1 wordt Dürer geplaatst in de wereld waarin hij geleefd heeft. De belangrijke gebeurtenissen worden aangehaald zonder de hoofdrolspeler en zijn werk te vergeten.

In plan 2 dient het accent gelegd te worden op zijn levenswandel, zijn reizen, de invloed van zijn omgeving op zijn werk.

In plan 3 staat het werk van Dürer op het voorplan. Hier moeten duidelijk de verschillende perioden en strekkingen in zijn werk naar voor komen.

In plan 4 wordt gehandeld over Dürer's religieuze werken. Hier kan gewerkt worden volgens de Kerkelijke jaarindeling. In een eerste deel wordt Dürer religieuze betrokkenheid behandeld.

Om een en ander te verduidelijken – hierna een voorbeeld voor plan 3 en 4.

Albrecht Dürer en zijn onsterfelijk werk.

1. 1484 – 1494: Nurnberg, leertijd.
 - 1.1 Zijn geboortestad
 - 1.2 Zijn familie
 - 1.3 Al lerend op trektocht
 - 1.4 Zijn terugkeer en huwelijk
2. 1494 – 1496: Eerste reis en huwelijk.
 - 2.1 Italiaanse berglandschappen
 - 2.2 Ontmoetingen
3. 1496 – 1505: Als jonge meester te Nurnberg.
 - 3.1 Hout- en koperbewerking
 - 3.2 Schilderijen en aquarellen
 - 3.3 Zelfportret
 - 3.4 Retabels
4. 1505 – 1507: Tweede reis naar Italië.
 - 4.1 In Venetië
 - 4.2 Ontmoetingen met de Italiaanse Schilderkunst
 - 4.3 Het Rozenkransfeest

5. 1507 – 1520: Jaren van arbeid en succes.
 - 5.1 Portretschilder
 - 5.2 Hout- en koperbewerking
 - 5.3 Aquarellen en tekeningen
6. 1520 – 1521: Reis naar de Nederlanden.
 - 6.1 Ontmoetingen met de schilderkunst in de Nederlanden
 - 6.2 Werken in de Nederlanden
7. 1521 – 1526: terug in Nurnberg.
 - 7.1 Portretten
 - 7.2 De vier apostelen
 - 7.3 De 56 jarige Dürer

Albrecht Dürer als geloofsverkondiger.

1. Biografie
 - 1.1 Zijn geboortestad
 - 1.2 Zijn geboortehuis
 - 1.3 Zijn ouders
 - 1.4 Zijn geboorte
 - 1.5 Zijn huwelijk
 - 1.6 Zijn werk (handtekening)
 - 1.7 Zelfportretten
 - 1.8 Zijn overlijden
2. Het kerkelijk jaar.
 - 2.1 De Kersttijd
 - 2.1.1 De aankondiging
 - 2.1.2 Enz.
 - 2.2 De Paastijd
 - 2.2.1 Palmzondag
 - 2.2.2 Enz.
 - 2.3 Heiligen
 - 2.3.1 Onze Lieve Vrouw
 - 2.3.2 Enz.

Hoe men een personage als Dürer ook uitwerkt, er dient vermeden te worden dat de verzameling een opeenvolging van de kunstenaar zijn werken wordt; het mag geen museumcatalogus worden. *Wat we in de thematische wereld een onderwerpverzameling noemt.* De persoon van

de behandelde kunstenaar dient als een rode draad overal teruggevonden te worden. (57)

Bier

Bier is een alcoholhoudende drank die verkregen wordt door gisting, van een oplossing van gerstmout (gekiemde gerst) gearomatiseerd met hop. Bier behoort niet alleen tot de oudste alcoholische dranken maar ook tot de meest verspreide. Bier en gelijksoortige dranken waren al ca. 3000 v.C. in Mesopotamië bekend. Omstreeks 2500 v. C. wordt bij de Egyptenaren over het gebruik van bier bericht.

In onze streken is het hier de opvolger van mede, de drank van de "Oude Belgen", bereid door vergisten van honingsuiker. Het gebruik van hop voor het aromatiseren van bier ontstond in de 14de eeuw. Andere verbeteringen in de bierproductie werden aangebracht in de vorige eeuw, toen - dank zij de studie van Pasteur en anderen - het mechanisme van de biergisting werd verklaard en het verloop hiervan werd begunstigd door verbeterde werkwijzen en door het gebruik van geselecteerde gistsoorten.

Bier heeft dus een lange geschiedenis en speelt een belangrijke rol in ons sociale en economische leven. Gezien het bestaan van heel wat filatelistisch materiaal is het mogelijk het thema BIER vrij gemakkelijk te behandelen. Vertrekkende van een stuk geschiedenis kan de OORSPRONG VAN HET BIER behandeld worden. Bier wordt gebrouwen in een BROUWERIJ waarin heel wat toestellen zijn opgesteld die nodig zijn in de brouwcyclus. Om bier te brouwen zijn volgende BESTANDDELEN nodig: de malt, hop, water en toevoegingen.

De BIERBEREIDING bestaat uit verschillende werkzaamheden; het hoppen, de gisting, het smaakgeven, het klaren en het filteren. Het eindproduct wordt VERPAKT in vaten, flessen of blikken. De verpakking dient voorzien te worden van een etiket. Wij weten allemaal dat er verschillende BIERSOORTEN zijn: lage gisting, hoge gisting,

“ Met de nodige studie en een vooral nuchtere kijk op de zaak kan elk thema een boeiend onderwerp zijn ”

spontane gisting, alcoholvrij bier, bleek, donker, enz.

Het bier wordt VERVOERD tot bij de verbruiker waar het GESCHONKEN wordt in een glas of een bierpot.

Het sociale aspect kan voorgesteld worden in een hoofdstuk GEBRUIK, t.t.z. thuis, in openbare plaatsen, tijdens feesten enz. zonder de folklore en de tradities te vergeten.

RECLAME of PROPAGANDA kan pro of contra tegen het bierverbruik zijn, zonder de nodige aandacht voor DRONKENSCHAP.

Een thematische verzameling over voedingsproducten *als honing, koffie, thee, chocolade, champagne, wijn, bier*, enz. *samenstellen is zeker niet eenvoudiger dan een ander thema.* En moet je vooral een weg zoeken in veel propaganda of reclame materiaal. Met de nodige studie en een -vooral - nuchtere kijk op de zaak moet het wel een boeiende bezigheid zijn - al of niet in gezelschap van een smakelijke pint. (61)

Kledij

De kleding of kledij is, algemeen beschouwt, alles wat door de mens gebruikt wordt om het lichaam te beschutten en/of te toeien. Er mag verondersteld worden dat de behoefte zich te kleden ontstond als gevolg van een verminderde lichamelijke weerstand van de mens, bv. in het geval van klimaatsveranderingen en van volksverhuizingen naar koudere streken. Het is zeer onwaarschijnlijk dat de kledij is ingegeven door schaamtegevoel of standing.

De verschillende vormen die de kleding in de loop der geschiedenis en over de hele wereld heeft aangenomen werden bepaald door vele factoren zoals: klimaat, beschaving, leefgewoonten, gebeurtenissen, esthetische en morele opvattingen enz....

Politieke en sociale structuren en ook kunststromingen oefenden – en oefenen nog – een belangrijke invloed uit. Enkele voorbeelden: de eigentijdse mode, de streekdrachten, de militaire uniformen, de kloosterkledij.

Een thematische verzameling i.v.m. kledij dient, gezien de omvang van de materie, begrensd te worden. Dit kan geografisch, tijdsgebonden of functioneel zijn. Zo bv.:

De kledij in onze streken.

De mode in de Oudheid.

Militaire uniformen.

e.a.

Behandelen we even de eerst vermelde mogelijkheid.

Op de eerste plaats dient de term “streek of streken” bepaald te worden. We gaan er van uit dat de “mode” in onze streken door de eeuwen heen sterk beïnvloed werd door de ons omringende landen. Zo is bv. Frankrijk steeds toonaangever geweest inzake mode. In de barokperiode staat de Franse mode model voor praktisch gans West-Europa.

De eigenlijke geschiedenis begint in de PREHISTORIE. In het steentijdperk kleepte men zich hoofdzakelijk met dierenhuiden. In de bronstijd kende men de wol. De mannen droegen een lange rechte rok en een schoudermantel, de vrouwen een lange rechte rok van de schouders tot de voeten.

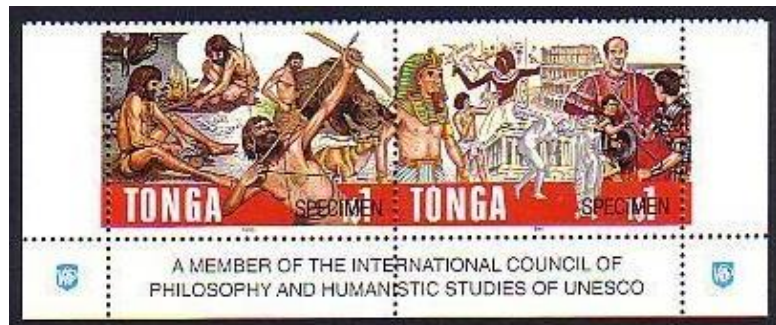
Wat de Kelten, Germanen en Galliers tijdens de ijzertijd droegen is beter gekend dank zij vondsten (beeldhouwwerken, teksten). Tijdens de GALO-ROMEINSE periode kreeg de mode een Romeins tintje t.t.z. kleurrijker en lichtere stoffen.

De MIDDELEEUWEN starten met de Merovingers (5de en 7de eeuw). Uit deze periode dagtekenen de kousen. In Europa verschijnen ook de handschoenen.

De Karolingers (8ste – 10de eeuw) staat alles in functie van het kasteelleven en het ridderschap.

Het Romaanse kostuum is een verrijnde opvolger van het Karolingische. Tijdens de 11de eeuw draagt men de korte blouse. In de 12de eeuw ontstaat de lakenfabricatie met als centrum Vlaanderen. De gotische periode (13de – 15de eeuw) ziet in de 13de eeuw voor het eerst het fluweel. In de 14de eeuw krijgt men korte en lange kledij. In Duitsland en Zwitserland wordt zeer veel bont verwerkt in de kledij. De Franse koningen Karel VI, Karel VII en Lodewijk XI enerzijds en de Bourgondische vorsten Filips de Goede en Karel de Stoute anderzijds brachten aan de mode nog meer luister.

Prachtige voorstellingen van de kledij in die tijd vindt men terug op schilderijen (Primitieven) en miniaturen. *Tussenhaakjes vermijd (misschien) een sectie of hoofdstuk 'kledij in de kunst', maar gebruik de kledij getoond op kunstwerken bij de onderwerpen die het toont.* Tijdens de RENAISSANCE wordt de mode in onze streken voor een stuk beïnvloed door Italië maar vooral door Frankrijk. Zo drukte elke Franse koning

“ Het verhaal is een bondige uiteenzetting met hoofdlijnen die de verschillende filatelistische items van een thematische verzameling aaneenrijgt als een rode draad ”

zijn eigen stempel op de mode van zijn tijd. In de Gouden Eeuw kent men in onze streken ook Duitse invloeden. Later wordt de mode soberder onder Spaanse invloeden.

De BAROK periode kent een meer internationaal karakter. Tot ongeveer 1625 blijft het sober Spaans-Vlaams kostuum toonaangevend daarna staat de Franse mode aan de spits. Lodewijk XIII en XIV drukten hun stempel op het

modegebeuren van hun tijd. Ook de Engelse koningen Jacobus I en Karel I en Oliver Cromwell beïnvloedden de mode in onze streken. In Noord-Nederland kende men het regentenkostuum d.i. het sobere kostuum van de welvarende maar strenge puriteinse burgers.

De 18DE EEUW werd praktisch helemaal beïnvloed door de Franse mode. Onder Lodewijk XV zullen de dames de Pompadour en du Barry, gedurende een halve eeuw de mode leiden. Onder Italiaanse invloed wordt de Franse mode lichter en verliest het pompeus karakter van de Zonnekoning. Het is de periode van het Regence-Kostuum. Onder Lodewijk XVI dicteerde dame Bertin de mode.

Tijdens de Franse revolutie deed de verandering van politieke toestand zich onmiddellijk gevoelen in de kledij van de burgerij en het volk.

Onder de Directoire (1795 – 1799) wordt de mode uiterst buitensporig. Het is de periode van “les fous” en “les élégantes”. Het is ook de periode waarin de natuurlijke vormen van het lichaam van de vrouw terug worden geëerbiedigd en zichtbaar.

Tijdens de 19DE EEUW kent de mannenmode weinig veranderingen, daartegenover staat dat de vrouwenmode evolueert naar lengte en breedte. In onze streken staat de mode nog altijd onder Franse invloed. Het Consulaat (1800 – 1815), de Restauratie (1815 – 1830), Louis Phillippe of Romantiek (1830 – 1848), de 2de Republiek (1848 – 1852) en het 2de keizerrijk (1851 – 1870) zijn perioden die stuk voor stuk hun stempel hebben gedrukt op de modeontwikkelingen. Omstreeks 1840 wordt de mechanische weefstoel algemeen in gebruik genomen en in 1844 wordt de naaimachine uitgevonden door de Amerikaan Howe. De invoering van de confectiekleding kent heel veel bijval bij het volk en de burgerij. De aristocratie zocht het in de “haute-couture”. Einde 19de eeuw komt de mode onder invloed van Engeland en krijgt een sportief uitzicht. De kledij wordt naar “normale” en meer draagbare vormen geleid.

In de 20STE EEUW handhaaft zich de voorkeur voor deze soort van kledij maar intussen voltrok zich een ommekeer op het gebied van de vrouwelijke kledij: de voorkeur voor een bepaalde mode werd niet langer bepaald door een elite, maar door een elite, maar door alle vrouwen. Deze wijziging ging gepaard met een toenemende industrialisatie van de mode. Een gevolg was – dit was ook het geval voor de mannelijke kledij - dat de mode steeds praktischer werd.

Zo heeft in de loop der eeuwen een zeer trage evolutie in de West-Europese kledij plaatsgevonden, waarin ondanks de veelvuldige en meest bizarre grillen van de mode toch zeer oude elementen bewaard gebleven zijn. (62)

Glas

Bij de keuze van een thema hoeft niet altijd ver gezocht te worden. Kijken we eens rondom ons en we vinden wel iets waar wat over te vertellen valt. Met "glas" bijvoorbeeld, komen we elke dag in aanraking.

In de gewone betekenis is glas transparant, homogeen amorf materiaal, dat uit een mengsel van silicaten bestaat. Het wordt door de meeste chemische reagentia niet aangetast, behalve door fluorwaterstofzuur, dat glas etst. In feite is glas een onderkoelde vloeistof, het heeft dan ook geen smeltpunt. Het doorloopt bij verhitting een verwerkingstraject. Hierdoor is glas te verwerken door blazen of walsen.

Het gewone glas voor ruiten, flessen, enz. is hoofdzakelijk alkali- en kalksilicaatglas. Als grondstoffen dienen dan: kwartsand, ongebluste kalk en soda. Door toevoeging van andere materialen of vervanging van een bestanddeel worden andere eigenschappen verkregen. De eigenschappen van glas hangen af van de chemische samenstelling en de warmtebepaling. Zo wordt de kwaliteit van glas beter naarmate het langzamer afgekoeld wordt. Optisch glas heeft bv. een wekenlang afkoelingsproces doorgemaakt.

De vormgeving wordt verkregen door aangepaste methodes; hol glas wordt geblazen, hetzij ambachtelijk, hetzij machinaal; vlak glas wordt getrokken; spiegelglas wordt gegoten en geslepen.

Het glas wordt gebruikt voor heel wat doeleinden, zelfs in computertechnologie.

Glaskunst is de algemene benaming voor in glas vervaardigde kunst of gebruiksvoorwerpen. Het kristal van Val St. Lambert is wereldbekend. De glasschilderkunst is de kunstzinnige toepassing van een techniek voor vervaardiging van gekleurde glasramen. Hier kan verwezen worden naar de prachtige glasramen die heel wat kerken versieren.

Het hiernavolgende plan is een voorbeeld (Er is zeker een beter gerealiseerd plan te vinden op tentoonstellingen).

HET GLAS:

1. GLAS

- 1.1 Basiselementen
- 1.2 Het glasblazen-historiek
- 1.3 Het mechanisch blazen

2. GLASPRODUCTEN

- 2.1 Gebruiksvoorwerpen
 - 2.1.1 Geblazen
 - 2.1.2 Machinaal
 - 2.1.3 vlakglas
- 2.2 Technische voorwerpen
 - 2.2.1 Optisch glas
 - 2.2.2 Labo glas
 - 2.2.3 Hoogwaardig glas

- 2.3 Siervoorwerpen
 - 2.3.1 Vazen, schotels
 - 2.3.2 Beeldjes

3. GLASKUNST

- 3.1 Renaissance
- 3.2 Venetiaanse kunst
- 3.3 Jugendstil
- 3.4 Boheems

4. GLASSCHILDERKUNST

- 4.1 Stijlen
- 4.2 Glazeniers
- 4.3 Scholen

5. SYMBOLIEK

enz.

Bij de uitwerking moeten "uitwijkingen" vermeden worden. In bv. "glas-schilderkunst" dienen de ontwikkeling, en de stijlen behandeld te worden. Maak van dat hoofdstuk geen zelfstandige verzameling. Dezelfde opmerking kan gemaakt worden i.v.m. "gebruiksvoorwerpen". Lijkt dit op het eerste gezicht een gemakkelijk thema te zijn toch zal de verzamelaar er moeten voor zorgen een degelijk evenwicht te bekomen. Zoals steeds is een (voor)studie en degelijke documentatie ten zeerste aanbevolen.(65)

Vier jaargetijden

Welke hobby men ook beoefent, steeds moet voordeel gehaald worden uit contacten met collega-verzamelaars of hobbybeoefenaars. Aansluiten bij een vereniging is een must om met gelijkgezinden te kunnen debatteren en informatie in te winnen. Bezoeken van tentoonstellingen en ruilbeurzen zal de kennis in de verzamelde materie zonder twijfel verhogen. Het dient niet steeds herhaalt te worden dat men op een internationale, nationale, provinciale en lokale tentoonstellingen steeds de kans heeft om iets nieuws te ontdekken. Elk bezoek aan eender welke tentoonstelling kan tot aangename verrassingen leiden. Zoals de thematische verzameling met als titel: "De vier jaargetijden" van een – waarschijnlijk beginnend – verzamelaar. Het gebruikte materiaal bestond uit goedkoop en gemakkelijk te vinden postzegels, vlagstempels, mechanische frankeringen en enkele postwaardestukken. Het embryo van een thematische verzameling met enorme mogelijkheden. Gestart met beperkte middelen kan de verzameling in kwestie, mits een goede begeleiding van de verzamelaar, zonder twijfel uitgroeien tot een waardevol en boeiend geheel.

“ Bezoeken van tentoonstellingen en ruilbeurzen zal de kennis in uw verzamelde materie zonder twijfel verhogen.”

Het plan van de verzameling was ingedeeld volgens het klassieke verloop zodat ieder aspect van de ons omringende natuur en leven aan bod kwam. Het enige probleem bij zulke verzameling is het onbeperkte van de materie. Hier zal de verzamelaar na enkele tijd moeten kiezen en het bewijs leveren van zijn (of haar) persoonlijke kijk op, en benadering van de seizoenen. Zo zijn het niet alleen de dieren en de planten die een seizoengebonden ontwikkeling kennen. Ook de mens leeft en reageert anders op een mooie zonnige lentedag dan op een sombere regenachtige herfst dag. Het werk van land- en tuinbouwers is helemaal seizoengebonden. Heel wat kunstenaars hebben zich laten inspireren door het verloop van de seizoenen; denken we maar aan de Breugels en Vivaldi.

Het verhaal van mens, plant en/of dier in het teken van de jaargetijden geeft voldoende stof voor méér dan één thematische verzameling.(64)

Bron: Deze artikelenreeks is een **geactualiseerde heruitgave** van nummer 60 tot 64 zoals deze werden gepubliceerd in het tijdschrift 'Filatelia' (Strombeek-Bever) door wijlen Florent Coene als leidraad voor de vergaderingen van Ke.The.Fil in de periode 1983 – 1993.